

บทที่ 2

กรอบทฤษฎีและแนวความคิด

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงบทบาทการเป็นนายหน้าซื้อขายที่ดินของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้นำ อำนาจ และการแลกเปลี่ยน ดังนั้นบทนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีและแนวความคิดที่นำมาใช้ในการศึกษา ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจ¹⁶

Robert A. Dahl ได้ให้ความหมายของคำว่าอำนาจ หมายถึง การมีความสามารถที่บุคคลหนึ่งทำให้อีกบุคคลหนึ่งทำตามที่ต้องการได้ ซึ่งโดยปกติแล้วบุคคลนั้นจะไม่ทำ เช่น นาย ก. มีเรื่องทะเลาะวิวาทกับนาย ค. นาย ก. ต้องการขจัดนาย ค. ทิ้งเสียเพราะความโกรธแค้นที่มีต่อนาย ค. นาย ก. จึงบอกให้นาย ข. ฆ่านาย ค. กรณีเช่นนี้ถือว่า นาย ก. มีอำนาจเหนือนาย ข. เพราะเขาสามารถทำให้นาย ข. ทำตามที่เขาต้องการได้¹⁷ ตามความหมายของอำนาจตามแนวความคิดของ Dahl นี้ เราจะเห็นได้ว่า อำนาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (power as a relation among people) ซึ่งความสัมพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจเป็นผู้ที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม¹⁸

¹⁶ สุรวดี ปัดไธสง, อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว ประสานมิตร, 2536), หน้า 6-8.

¹⁷ Robert A. Dahl, "The Concept of Power," in Political Power : A Reader in Theory and Research, Roderick Bell, David V. Edwards and Harrison Wagner (eds.) (New York : The Free Press, 1968), p.80.

¹⁸ ยืน ชาร์บ (เขียน), อำนาจและยุทธวิธีใ้้ความรุนแรง, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคมสัน หุตะแพทย์ (แปล) (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2529), หน้า 8.

บรรพต วีระสัยและเชิญ ศรีสุวรรณ¹⁹ ได้ให้ความหมายของคำว่าอำนาจ หมายถึง ความสามารถที่ก่อให้เกิดผลตามที่ต้องการ การมีอำนาจ หมายถึง การใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นกระทำตามที่ต้องการ

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ²⁰ ได้ให้ความหมายของคำว่าอำนาจ หมายถึง ความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของคนอื่นหรือความสามารถในการป้องกันมิให้ผู้อื่นมามีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของตน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว²¹ ให้ความหมายของอำนาจไว้ว่า เป็นสมรรถภาพ (capacity) ซึ่งตัวสมรรถภาพนี้จะผลักดันให้คนอื่นกระทำตามที่ตนปรารถนา บางคนเรียกสมรรถภาพนี้ว่าอิทธิพล (influence) อำนาจในตัวของมันมีลักษณะเป็นเพียงศักยภาพ (potential)

Daniel Bell²² ได้ให้ความหมายของคำว่าอำนาจ หมายถึง ความสามารถในการอันที่จะออกคำสั่งโดยคำสั่งนี้จะมีกำลังหนุนหลังอยู่

Edgar Schein²³ ได้ให้ความหมายของคำว่าอำนาจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งที่ทำให้คนอื่นหรือกลุ่มอื่นเปลี่ยนแปลงทางปฏิบัติหรือวิถีชีวิตได้

¹⁹ บรรพต วีระสัย และ เชิญ ศรีสุวรรณ, สังคมวิทยาการเมือง, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 335-336.

²⁰ จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ, บุคคลชั้นนำ : โครงสร้างแห่งอำนาจและการเมืองในชุมชนไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 25.

²¹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว "การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางอำนาจ" หน้า 460.

²² Daniel Bell, The Coming of Post Industrial Society, (New York : Basic Book, 1973), p.453.

²³ Edgar Schein, Organizational Psychology, (New York : Prentice-Hall, 1965), pp.13-

Denis H. Wrong²⁴ ได้ให้ความหมายของคำว่าอำนาจ หมายถึง สมรรถภาพของบุคคลซึ่งมีผลต่อความตั้งใจ และความเห็นของคนอื่น

จากคำนิยามของอำนาจที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเราจะเห็นได้ว่าอำนาจมีสภาพหรือสภาวะเป็นสมรรถภาพอันเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม โดยบุคคลฝ่ายหนึ่ง (ผู้มีสมรรถภาพ) เป็นผู้มีความสามารถในการอันที่จะทำให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งทำตามในสิ่งที่ตนเองต้องการได้

ดังนั้นเราพอจะประมวลจากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นได้ว่าอำนาจมีคุณลักษณะดังนี้

1. อำนาจเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม
 2. อำนาจไม่ใช่เหตุการณ์ (event) หากแต่เป็นศักยภาพ (potential) หรือ สมรรถภาพ (capacity)²⁵ ซึ่งบุคคลสามารถครอบครองหรือเป็นเจ้าของได้และสามารถที่จะทำให้ศักยภาพหรือสมรรถภาพนั้นเกิดอำนาจตามที่ต้องการได้²⁶
 3. อำนาจจะต้องมีลักษณะของการบีบบังคับ²⁷ ให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความรู้สึกว่ามีการบังคับจนจำเป็นต้องทำตาม ลักษณะของการบังคับนี้มีหลายลักษณะด้วยกันเช่น ยอมทำตามแต่โดยดี (สมัครใจ) หรือยอมเพราะถูกขู่ (ข่มขู่) หรือยอมเพราะถูกใช้กำลังบังคับ เป็นต้น
 4. บุคคลอาจมีอำนาจแตกต่างกันได้ กล่าวคือบุคคลหนึ่งอาจมีอำนาจแตกต่างจากอีกบุคคลหนึ่งได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ดังที่ Robert A. Dahl²⁸ เสนอไว้ดังนี้
- ก) ความสามารถในการมีทรัพยากรทางการเมืองมากขึ้น

²⁴ Denis H. Wrong, Power : Its forms Bases and Used, (New York : Harper and Row, 1979), p.2.

²⁵ R.J. Mokken and F.N. Stokman, "Power and influence as political phenomena" in Brian Barry (ed), Power and Political Theory : Some European Perspectives, (London : Wiley, 1976), p.40.

²⁶ Geoffrey Debnam, The Analysis of Power : A Realist Approach, (London : Mcmillan, 1984), p.11.

²⁷ Peter Bachrach and Morton S. Baratz, Power and Poverty : Theory and Practice, (New York : Oxford University Press, 1970), p.37.

²⁸ Robert A. Dahl, Modern Political Analysis, (New York : Prentice-Hall, 1983), pp 111-117.

ข) ความสามารถในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองอย่างมีความชำนาญ (ทักษะ) และประสิทธิภาพ

ค) มีเป้าหมายในอันที่จะใช้ทรัพยากร

การใช้แนวความคิดเรื่องอำนาจในการวิจัยเพื่อวิธานิพนธ์นี้ด้วยที่อำนาจเป็นหัวใจสำคัญของการได้มาซึ่งผลประโยชน์ และอำนาจตามที่กล่าวข้างต้น เป็นสมรรถภาพที่สามารถบันดาลสิ่งที่ต้องการจะได้ไม่มากนักน้อย ดังนั้นอำนาจช่วยตอบคำถามที่ว่า "ใครได้อะไร" ของ Harold Lasswell²⁹ ได้ เพราะใครมีอำนาจย่อมทำให้ใครผู้นั้นได้ในสิ่งที่ต้องการ ในการวิจัยนี้ได้ศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในชุมชนได้ใช้อำนาจอย่างไรและมีความเกี่ยวข้องกับการเป็นนายหน้าธุรกิจที่ดินแค่ไหน อย่างไร

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน

อัมพร วิจิตรพันธ์ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งได้ให้ความหมายการแลกเปลี่ยนไว้ว่า เป็นการแลกเปลี่ยนเอาสินค้าหรือบริการหนึ่งกับอีกอย่างหนึ่งโดยมีสื่อกลางเป็นเงินหรือไม่ก็ตาม

อัมพร วิจิตรพันธ์ ได้ให้องค์ประกอบของการแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย

1. มีบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้ซื้อและผู้ขาย
2. สิ่งของหรือสินค้าที่จะแลกเปลี่ยนต้องมีมูลค่าและราคา
3. ใช้เงินแทนราคาหรือเป็นสื่อกลาง
4. บางครั้งเงินยังไม่สะดวกจึงใช้เครดิตเป็นสื่อกลาง

อัมพร วิจิตรพันธ์ ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการแลกเปลี่ยนว่ามี 3 ระยะ คือ

1. แบบแลกเปลี่ยนสิ่งของกับสิ่งของ เอาสินค้าหนึ่งแลกเปลี่ยนกับอีกสินค้าหนึ่ง เช่น ข้าว 10 เกวียน แลกวัวได้ 1 ตัว วิธีการแบบนี้ปฏิบัติอยู่ในสมัยโบราณ แม้ในขณะนี้ยังมีอยู่ในหมู่บ้านพื้นเมืองวิธีแลกเปลี่ยนกับสินค้านี้ไม่สะดวก เพราะ

(ก) ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีและต้องการสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งมี และต้องการเช่นกัน คือพอใจในสิ่งที่เราจะแลกเปลี่ยนด้วยกัน

²⁹ Harold Lasswell, Politics : Who gets what, when and how?, (New York : McGraw-Hall, 1936)

(ข) ราคาของที่จะแลกกันต้องเท่ากัน หรือสามารถแบ่งออกได้เพื่อแลกกันได้ราคาเท่าเทียมกัน จะแลกช้างกับวัวย่อมแลกได้ยาก เพราะช้างราคาแพงกว่าไม่สามารถตัดช้างออกให้มีราคาเท่าวัว

(ค) ทั้งสองฝ่ายต้องรู้ราคาสินค้าที่จะแลก เพชรและเพชรเทียมแลกกันยาก เพราะเพชรเทียมมีคนรู้ราคาน้อย

(ง) ของที่จะแลกต้องไม่เส่ง่าย เพราะการแลกเปลี่ยนอาจใช้เวลานาน เอาพลาสติกแลกกับวัว คนที่จะรับพลาสติกต้องหนักใจที่จะแลกเพราะลำบากแก่การขนส่งและสงวนไว้ เมื่อเกิดความไม่สะดวกดังกล่าวมนุษย์จึงคิดหาวิธีอื่น

2.แบบใช้เงินเป็นสื่อกลาง วิธีนี้สะดวกขึ้นได้แก่ใช้เงินแทน เพราะเงิน แก้ปัญหา ดังกล่าวข้างต้นได้ เงินเป็นสื่อกลาง และเป็นมาตรฐานของมูลค่า เงินนี้อาจเป็นธนบัตร หรือเหรียญ

3.แบบใช้เครดิต การถือเงินจำนวนมากๆ อาจถูกปล้นหรือตกหายเป็นอันตรายเป็นได้ง่าย จึงมีผู้คิดวิธีที่สะดวกที่สุดขึ้นแก้ปัญหา โดยวิธีใช้ เช็ก คราฟท์ ตัวแลกเงิน เช็กเดินทาง แทนเงินสดอีก เช็กเมื่อจะใช้ให้เกิดเป็นเงิน เพียงแต่กรอกจำนวนเงินและเซ็นชื่อลงก็ใช้ได้ การกระทำอย่างนี้ได้ก็ด้วยความเชื่อถือและผ่านธนาคาร จึงเรียกว่าเป็นการใช้เครดิต³⁰

Robert H. Salisbury ได้พยายามที่พัฒนาทฤษฎีการแลกเปลี่ยนของกลุ่มผลประโยชน์ (An Exchange Theory of Interest Groups) ให้มีเหตุผลเหมาะสมมากขึ้นในการอธิบายปรากฏการณ์ของการก่อตั้งและการสลายของกลุ่ม ความคิดของเขาก็คือ การก่อตั้งกลุ่มเป็นผลของการประนีประนอม และสอดคล้องกันในกลุ่มผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มผู้ก่อตั้ง และ กลุ่มสมาชิก

Salisbury ได้พูดถึงการแลกเปลี่ยนของกลุ่มผลประโยชน์ พอสรุปได้ว่า ระหว่างกลุ่มผู้ก่อตั้ง กับ กลุ่มสมาชิก จะต้องมีการแลกเปลี่ยนที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็พอใจ³¹ โดยกลุ่มผู้ก่อตั้งจะลงทุนในทางที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ และผลประโยชน์ดังกล่าวนี้มาจากการย้อนกลับจากกลุ่มสมาชิก โดยที่ผลประโยชน์ที่ว่ามันจะต้องเหมาะสมกับการลงทุน คือ เพียงพอที่จ่ายต้นทุนโดยเฉลี่ยกับค่าดำเนินการทั่วไปและรักษาไว้ซึ่งความพอใจของกลุ่มผู้ก่อตั้งเองและกลุ่มผู้ก่อตั้งจะเสนอหรือให้ผลประโยชน์เหล่านี้ที่เหมาะสมแก่สมาชิกอันเป็นการกระตุ้นใจสมาชิกและรักษาไว้ซึ่งการปฏิบัติงาน อันเป็นที่มาของปัจจัยย้อนกลับหรือผลประโยชน์สู่กลุ่มผู้ก่อตั้งเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในกลุ่มผลประโยชน์จำ

³⁰ อัมพร วิจิตรพันธ์, หลักเศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 125-126.

³¹ Robert H. Salisbury, Interest Group-Political in America, (New York : Harper & Row), pp.57-63.

เป็นที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งการไหลเวียนของผลประโยชน์กลุ่มผู้ก่อตั้งและกลุ่มสมาชิกเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มผลประโยชน์ อันเป็นผลจากการที่ทั้งฝ่ายต่างพอใจในการแลกเปลี่ยนไม่ว่ากลุ่มผู้ก่อตั้งหรือกลุ่มสมาชิก

Blau³² ได้เสนอทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ซึ่งได้ให้ความหมายของการแลกเปลี่ยนทางสังคมว่า เป็นการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลที่ถูกจูงใจโดยผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากผู้อื่น บุคคลกระทำการใดก็ตามย่อมมุ่งหวังผลกำไร หรือรางวัลตอบแทนจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จึงเป็นกลไกอันหนึ่งที่ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำรงอยู่ได้ และช่วยให้ข่ายของความสัมพันธ์ขยายกว้างขึ้น อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้อื่นนั้นดำเนินอยู่ภายใต้การเสี่ยง และความไม่แน่นอน คนเราจึงต้องสร้างข้อผูกมัด (Obligation) และความเชื่อถือในสายสัมพันธ์ขึ้นมาความเชื่อถือซึ่งกันและกันในสายสัมพันธ์จะเพิ่มมากขึ้นก็ต่อเมื่อผู้สัมพันธ์มีการสนองตอบข้อผูกมัดที่มีต่อกันมากขึ้น และความเชื่อถือซึ่งกันและกันที่เพิ่มขึ้นนี้จะทำให้สายสัมพันธ์ที่มีต่อกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ข้อเสนอประการหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ เมื่อบุคคลหนึ่งมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับอีกบุคคลหนึ่งมากขึ้น เขาย่อมรู้สึกผูกพันที่จะต้องตอบแทนผลประโยชน์มากขึ้น และมีสายสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนและตอบแทนผลประโยชน์เป็นการลงทุนทางสังคมอย่างหนึ่งเรียกว่า การพึ่งพาอาศัยใจไว้วาง ซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันที่มีต่อกัน (Commitment) และความผูกพันนี้ก็กลับมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความเชื่อถือ และข้อผูกมัดทางใจที่มีต่อกันให้มากขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมในอนาคต ข้อเสนออีกประการหนึ่งในเรื่องนี้ก็คือ เมื่อบุคคลมีความผูกพันกับสายสัมพันธ์หนึ่งๆ มากเท่าใด เขาก็จะอุทิศเวลาและกำลังกาย กำลังใจมาเพื่อปกป้องรักษาสายสัมพันธ์นั้นมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากมีผู้ละเมิดปทัสถานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ บุคคลนั้นก็จะต้องถูกลงโทษ (Sanction)

ความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนจะนำมาสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งสามารถให้ประโยชน์ได้มาก แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิ่งใดตอบแทน หรือตอบแทนได้น้อยกว่า ซึ่งฝ่ายตอบแทนได้น้อยกว่าจะให้การยอมอยู่ใต้อำนาจ (Compliance) เป็นการแลกเปลี่ยนนั่นคือ ผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่า จะยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้มีทรัพยากรมากกว่า “อำนาจ” ในลักษณะนี้จึงหมายถึง “การที่คนๆ หนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งสามารถให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตาม และลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามได้” ซึ่งระดับของการยอมอยู่ใต้อำนาจนี้ขึ้นอยู่กับว่า ฝ่ายที่ตอบแทนได้น้อยกว่ามีทางเลือกอื่นๆ ที่ทำให้ไม่

³² Peter M. Blau, *Exchange and Power in Social Life*, (New York : John Wiley & Sons, Inc. ,1964)

ต้องอยู่ได้อ่านาจ หรือไม่ หรือสามารถรวมตัวกันเพื่อต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจได้หรือไม่ และเงื่อนไขประการสุดท้ายก็คือ เขาสามารถลดความต้องการดังกล่าวของตนเอง เพื่อจะได้ไม่ต้องพึ่งพาผู้มีอำนาจได้มากนักเพียงใด นอกจากนี้ผู้ที่มิมีสถานภาพสูงจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า เพื่อแลกเปลี่ยนกับความเคารพนับถือ (Respect) และการยอมอยู่ใต้อำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ที่มีสถานภาพสูงในการแข่งขันแย่งชิงความเป็นใหญ่ในกลุ่ม³³

Anthony Downs³⁴ ได้พยายามพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับหลักเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Rationality) ให้มีความเหมาะสมในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ แนวความคิดหลักเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ของเขาก็ คือ การที่บุคคลกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปจะต้องได้ผลตอบแทนอย่างน้อยที่สุดต้องคุ้มทุนหรือได้กำไรที่เป็นรูปธรรม สำหรับการกระทำที่ได้ผลตอบแทนทางใจไม่ถือว่าเป็นหลักเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์

แนวความคิดของ อัมพร วิจิตรพันธ์, Salisbury และ Blau ทั้งสามได้อธิบายถึงการแลกเปลี่ยนในลักษณะที่ตรงกันไว้ว่า จะต้องมีความพอใจของทั้งสองฝ่ายก่อน การแลกเปลี่ยนถึงจะเกิดขึ้นได้ แม้ อัมพร วิจิตรพันธ์ จะไม่ได้กล่าวถึงว่า การแลกเปลี่ยนจะต้องมีความพอใจของทั้งสองฝ่ายโดยตรงก็ตาม แต่ได้กล่าวถึงความต้องการกับการตอบสนองความต้องการ การจะเกิดการแลกเปลี่ยนได้จะต้องมีความต้องการของบุคคลฝ่ายหนึ่งตรงกับการสนองตอบความต้องการของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง คือ การได้จุดดุลยภาพทางเศรษฐศาสตร์นั่นเอง ขณะที่ Blau ได้พูดถึงการแลกเปลี่ยนว่าเป็นการกระทำโดยสมัครใจ ซึ่งเป็นความหมายที่ใกล้เคียงกับความพอใจของ Salisbury และ อัมพร วิจิตรพันธ์ จากการอธิบายในเรื่องการแลกเปลี่ยนของ อัมพร วิจิตรพันธ์, Blau และ Salisbury เราจะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยน คือ การแลกเปลี่ยนบางสิ่งกับอีกบางสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็พอใจ สำหรับแนวความคิดเรื่องหลักเศรษฐศาสตร์ของ Downs สามารถที่จะเสริมแนวความคิด เรื่องการแลกเปลี่ยนของทั้ง Salisbury, Blau และ อัมพร วิจิตรพันธ์ รวมทั้งอาจจะสามารถอธิบายพฤติกรรมก่านันผู้ใหญ่นบ้านได้

³³ ดวงลักสม์ พันธุ์สำเภา, กลุ่มการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง, (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529).

³⁴ Anthony Downs, An Economic Theory of Democracy, (New York : Harper & Row, 1957).

การนำแนวความคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนมาเป็นกรอบในการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้เพราะ การที่บุคคลฝ่ายหนึ่งจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะต้องมีสิ่งตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยนจากการกระทำนั้น ด้วยเหตุที่น่าจะใช้ในการอธิบายบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเป็นนายหน้าอำนาจธุรกิจที่ดิน

2.1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ

Jack C. Plano³⁵ ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า ผู้นำเป็นบุคคลซึ่งใช้อิทธิพลได้มากในการควบคุม และกระทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ผู้ซึ่งได้รับอำนาจจากความมั่นคง สถานภาพด้านครอบครัว ชัย วรรณะ ระบบ หรือความมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ผู้นำเป็นองค์ประกอบของโครงสร้าง อำนาจของท้องถิ่น ชาติและชุมชน

Roderick Bell³⁶ ให้ความหมายของผู้นำว่า เป็นผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในชุมชนนั้น เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ปรารถนาทั้งของตนเองและของสมาชิกของชุมชน

John M. Pfiffner and Robert V. Presthus³⁷ ได้ให้ความหมายของผู้นำในเชิงปฏิบัติว่าเป็น ผู้ที่บริหารงานของกลุ่มโดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก การจูงใจ การริเริ่ม การประนีประนอม และการประสานงาน สำหรับการศึกษาของกลุ่มพฤติกรรมนั้นจะเน้นความสำคัญของภาระหน้าที่ของผู้นำเกี่ยวกับการวินิจฉัยสั่งการเป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมของผู้นำดำเนินไปได้ก็โดยอาศัยอำนาจหน้าที่และอำนาจบารมีเป็นเครื่องมือ ทั้งในลักษณะที่เป็นพิธีการ และไม่เป็นพิธีการทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดพลังร่วมของกลุ่ม มุ่งให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

³⁵ Jack C. Plano, Milton Greenbury, Ray Olton and Robert E. Riggs, Political Sciences Dictionary, (Minsdale, Illinois : The Pryden. Press, 1971), p. 134.

³⁶ Roderick Bell, David V. Edwards and R. Harrison Wagner, Political Power : A Leader in Theory and Research, (New York : The Free Press, 1969), p.112.

³⁷ John M. Pfiffner and Robert V. Presthus, Public Administration, Eaglewood Cliffs, (New Jersey : Prentic-Hall Inc, 1965), p.350.

T.N. Whitehead³⁸ กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากคนอื่น ๆ ในกลุ่มและเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นในสิ่งที่ผู้อื่นร้องขอ สามารถชี้แนะหนทางให้ผู้อื่นทำตามโดยผู้ตามให้ความเชื่อฟัง

Raymond J. Burby³⁹ กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเองสามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่างๆ ลงได้และนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์⁴⁰ กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลที่มีความสามารถในการบังคับควบคุม (Control) สั่งการ (Command) พฤติกรรมของผู้อื่นในสังคมหรือชุมชน ตลอดจนการตัดสินใจ (Make Decision) ในฐานะตัวแทนของชุมชนหรือกลุ่มได้ ผู้นำจะเป็นบุคคลผู้ซึ่งสามารถนำบุคคลอื่นเข้าสู่ปฏิกริยาใดๆ ก็ได้ โดยที่บุคคลอื่นมีความเต็มใจที่จะกระทำสิ่งนั้น

อุทัย หิรัญโต⁴¹ กล่าวว่า ผู้นำคือผู้ทำกิจกรรมในการสร้างอิทธิพลจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาหรือกลุ่ม เพื่อที่จะก่อให้เกิดความหมายร่วมกันในการทำงาน โดยให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

Halpin W. Andrew⁴² ได้ให้ความหมายของผู้นำดังนี้

³⁸ T.N. Whitehead, Leadership in Free Society, (Cambridge : Harvard University Press, 1963) p.68.

³⁹ Raymond J. Burby, Fundamental of Leadership, (Massachusetts Addison : Wesley Publishing Co., 1972), p.43.

⁴⁰ พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์, การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อสถานะการเป็นผู้นำและความต้องการในการพัฒนาชนบท จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530), หน้า 8.

⁴¹ อุทัย หิรัญโต, ศิลปศาสตร์การบริหาร, (กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2520), หน้า 13.

⁴² Halpin W. Andrew, Theory and Research in Administration, (New York : Macmillan, 1966), pp. 27-28.

1. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น
2. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทเหนือผู้อื่น
3. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
4. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็นผู้นำ
5. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าในหน่วยงาน

ซูเมอร์ เดียวอิสเรศ⁴³ กล่าวว่า การเป็นผู้นำเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลใน อันที่จะก่อให้เกิดการกระทำ กิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ที่พึงต้องการ และบุคคลที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้นำจะต้องมีความสามารถในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งสอนของตนได้

กล่าวโดยสรุปผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งอยู่ในอำนาจหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้นำ เป็นผู้ ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในชุมชนนั้นและ สามารถที่จะก่อให้เกิดการกระทำ กิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถที่จะจูงใจให้ผู้อื่น ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งสอนของตนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่พึงต้องการ ทั้งของตัวผู้นำเองและสมาชิกของชุมชน

สำหรับฐานที่ก่อให้เกิดอิทธิพลของผู้นำ มีผู้ศึกษาในเรื่องนี้ได้แก่ French และ Raven ได้ ธรรมดาธิบายว่า อิทธิพลทั้งหลายที่ผู้นำมีอยู่เกิดจากรากฐานอำนาจ 5 ประการคือ

1. อำนาจในการบังคับ (Coercive Power) อำนาจชนิดนี้เกิดจากความสามารถที่จะทำโทษ หรือลงโทษต่างๆ สามารถก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือเกิดความกลัวต่างๆ ทำให้ยินยอมที่จะตาม

2. อำนาจในการให้รางวัล (Reward Power) อำนาจชนิดนี้เกิดจากความสามารถที่จะให้ผลตอบแทนตามที่ผู้อื่นต้องการได้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับความยินยอมทำตามคำสั่ง ซึ่งการให้ผลตอบแทนนี้อาจอยู่ในรูปของเงิน ค่าชมเชย หรือการให้กำลังใจในรูปแบบต่างๆ ก็ได้

3. อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่หรือตามกฎหมาย (Legitimate Power) อำนาจชนิดนี้เกิดจากการที่มีตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมาย หรือตามระเบียบต่างๆ กำหนดไว้ให้อยู่เหนือคนอื่นๆ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเหนือกว่าผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยการกอง เป็นต้น

⁴³ ซูเมอร์ เดียวอิสเรศ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาการ พิมพ์, 2527), หน้า 50.

4. อำนาจเกิดจากความรู้ ความชำนาญ (Expert Power) อำนาจชนิดนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยการมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือความชำนาญงานพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือ หลายๆ เรื่องจนเป็นที่เคารพเลื่อมใสของผู้อื่น สามารถชักนำให้ผู้ที่น่าเชื่อถือเลื่อมใสศรัทธาปฏิบัติในสิ่งที่ต้องการให้ปฏิบัติได้

5. อำนาจบารมี (Referent Power) อำนาจชนิดนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยอำนาจบารมีที่มีอยู่เองหรืออ้างอิงอำนาจของผู้อื่นจนสามารถให้ประโยชน์ หรือให้ความคุ้มครอง ป้องกันภัยแก่บุคคลอื่นได้⁴⁴

สรุป การใช้แนวความคิดเรื่อง ผู้นำ อำนาจและการแลกเปลี่ยนเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ในเรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเป็นนายหน้าอำนาจธุรกิจที่ดิน การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านดั่งนั้นแนวความคิดเรื่องผู้นำในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านในตำบลหมูบ้านได้ สำหรับแนวความคิดอำนาจและการแลกเปลี่ยนน่าจะอธิบายเรื่องที่ศึกษาได้เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในชุมชนไม่ว่าระดับตำบลหรือหมู่บ้าน การที่โลกภายนอกจะติดต่อกับชุมชนก็จำเป็นจะต้องติดต่อผ่านกำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในชุมชนเพื่อความสะดวกสบายในการดำเนินการต่างๆ นักธุรกิจที่ดินก็เช่นเดียวกันในการซื้อขายที่ดินกับคนในชุมชนระดับตำบลหมู่บ้านก็ย่อมที่จะติดต่อผ่านทางกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อความสะดวกสบายเรียบร้อยในการทำธุรกิจที่ดินนั้น จึงทำให้มีสิ่งที่น่าสนใจก็คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน กับ นักธุรกิจที่ดิน มีพฤติกรรมระหว่างกันอย่างไร บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านแสดงออกเช่นไร อย่างไร กับคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงนำแนวความคิดเรื่อง ผู้นำ อำนาจและการแลกเปลี่ยนมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้

⁴⁴ สุรัชย์ จงรักษ์, อ้างแล้ว.

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านของไทยที่ผ่านมามีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน และที่เป็นการศึกษาในประเด็นทางการบริหารหรือไม่ก็ทางการเมือง สำหรับประเด็นทางธุรกิจยังมีน้อยและยังเป็นประเด็นทางธุรกิจที่ติดกึ่งยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจน

การศึกษบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในประเด็นทางธุรกิจนั้น มีผู้ที่ได้ศึกษาพบก็ คือ ร.ต.กิตติ ประทุมแก้ว⁴⁵ ได้ศึกษาเรื่องการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ พบว่ามูลเหตุการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติส่วนหนึ่งมาจากผู้มีอิทธิพล อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ทหารพราน อดีตผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ โดยคนพวกนี้จะแบ่งเขตกันหาผลประโยชน์ ซึ่งมีผู้มีอิทธิพล ได้รับผลประโยชน์โดยตรงมี 2 อย่าง คือ การซื้อป่าขายให้ราษฎรที่ต้องการที่ดินและผลประโยชน์จากการตัดไม้ ทำให้เงินส่งนายทุนจากในเมือง การหาผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลใช้ราษฎรเป็นสำคัญ งานของ ร.ต.กิตติ ประทุมแก้ว สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้เพราะได้พบการเป็นตัวแทนทางอำนาจธุรกิจของผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในประเด็นทางการเมืองนั้น ได้แก่การศึกษาของ ปกรณ์ สุริยวรรณ และ พิเชษฐ ลิขมรังษี

ปกรณ์ สุริยวรรณ⁴⁶ ได้ศึกษาเรื่องหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่นกับประชาชน พบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมี "การหน้าที่" เป็นผู้เชื่อมผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่นกับประชาชนและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง กำนันผู้ใหญ่บ้านกับนักการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่นเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในรูปแบบ "ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง" โดยนักการเมืองจะให้ความช่วยเหลือแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น ในขณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้านจะสร้างความนิยมแก่นักการเมืองที่ช่วยเหลือท้องถิ่นของตน รวมทั้งพบว่าความสัมพันธ์แบบ "ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง" มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนหลายประการกล่าวคือ ทำให้ประชาชนขาดความสนใจตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง ทำให้

⁴⁵ ร.ต. กิตติ ประทุมแก้ว, รายงานการศึกษาเรื่องการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าแควระบม - สียัค อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา, (ชลบุรี : กมลศิลป์การพิมพ์, 2532), หน้า 48.

⁴⁶ ปกรณ์ สุริยวรรณ, อ้างแล้ว.

ประชาชนขาดความเข้าใจบทบาทที่แท้จริงของนักการเมืองและทำให้ขาดจิตสำนึกในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

พิเชษฐ ลิขมรังมี⁴⁷ ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนไทย สรุปจากการวิจัย ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะการเข้าดำรงตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สจ. ด้วยหวังให้ท้องถิ่นเจริญก้าวหน้า ผลการตอบแทนที่พวกเขาอยากได้รับมากที่สุด คือการยอมรับจากผู้อื่น ได้รับชื่อเสียง เกียรติยศ และโยงไปถึงการได้รับอำนาจหน้าที่จากทางราชการและอำนาจที่มีผลโดยทางอ้อม กล่าวคือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของราษฎรพอสมควร เช่นเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงในตำบลหมู่บ้าน ไม่ค่อยรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งก็มักจะถามความเห็นผู้นำชุมชนว่าจะเลือกใครดี เป็นต้น

ทั้งปกรณ์ สุวีระธรรม และ พิเชษฐ ลิขมรังมี ต่างก็พบว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในตำบลหมู่บ้านในการออกเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นจึงทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในฐานะตัวแทนอำนาจทางการเมืองและลักษณะวิธีการศึกษาของทั้งสองน่าจะเป็นตัวอย่างได้อย่างดีในการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้

การศึกษายบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในประเด็นการบริหารมีมากที่สุดของการศึกษายบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน อันได้แก่ งานของร.ต.เรีเยร ธรรมาธิปดี, เขาวัวศ สดลภา, จารุพงศ์ พลเดช และ สงคราม กอสุทธิธิกุล

ร.ต.เรีเยร ธรรมาธิปดี⁴⁸ ศึกษาเรื่องบทบาทของกำนันในการบริหารราชการ การในจังหวัดยะลา พบว่า กำนันมีบทบาทในการบริหารราชการในองค์กรต่างๆ ใน ระดับตำบล และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เขาวัวศ สดลภา⁴⁹ ศึกษาเรื่องกำนันกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาค พบว่า กำนันเป็นตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองตำแหน่งหนึ่ง ที่มีบทบาทอันสำคัญต่อการบริหารงานในส่วนภูมิภาคอย่างยิ่ง

⁴⁷ พิเชษฐ ลิขมรังมี, แรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนไทย : ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขต อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม, (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529).

⁴⁸ ร.ต.เรีเยร ธรรมาธิปดี, อ้างแล้ว.

⁴⁹ เขาวัวศ สดลภา, อ้างแล้ว.

จารุพงศ์ พลเดช⁵⁰ ศึกษาเรื่องผู้ใหญ่บ้านกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่สรุปได้ว่า รูปการปกครองแบบหมู่บ้านเป็นรูปการปกครองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด ผู้ใหญ่บ้านในฐานะหัวหน้าหมู่บ้านจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับราษฎร เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของราษฎรในหมู่บ้าน การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านจะเกิดประสิทธิภาพได้ ก็ด้วยความรู้ความสามารถของตัวผู้ใหญ่บ้านและทัศนคติที่ติดต่อดำเนินงานหน้าที่รวมทั้งความร่วมมือที่จะได้รับจากราษฎรในหมู่บ้าน

สงคราม กอสุทธีธีรกุล⁵¹ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาท้องที่ในหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านพบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวจักรที่สำคัญของทางราชการในอันที่จะช่วยให้งานของรัฐบาลในส่วนภูมิภาคหรือในชนบทสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และสำเร็จผลสมความมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ตลอดจนสามารถบันดาลความสงบสุขและความมั่นคงให้แก่ราษฎรและท้องที่ของตนได้ แต่เนื่องจากกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาหรือความรู้น้อยไป ในฐานะหัวหน้าราษฎรปกครองชนบท จึงทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถพัฒนาท้องที่ในหน้าที่ของตนให้บังเกิดผลเท่าที่ควร

การศึกษาของร.ต.เรียร ธรรมาธิปดี, เชาว์วัศ สดลาภา, จารุพงศ์ พลเดช และ สงคราม กอสุทธีธีรกุล ต่างก็พบว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นตัวแทนของอำนาจบริหาร สำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้ก็เช่นเดียวกันเป็นการศึกษาเพื่อทราบถึงการเป็นตัวแทนหรือนายหน้าของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งต่างตรงที่ไม่ใช่อำนาจการบริหารแต่เป็นอำนาจธุรกิจที่ดิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ไม่ได้ศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน อันได้แก่ งานวิจัยของลิจิต ธีรเวคิน, สมชัย รักวิจิตร, เจนศักดิ์ ภูมิบริรักษ์ และ ประกาศศักดิ์ ชานินพงศ์

ลิจิต ธีรเวคิน⁵² ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประชาธิปไตยครั้งโบ : การเมืองไทย ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ พบว่า การคุมอำนาจการเมืองไทย กลุ่มนักธุรกิจซึ่งเป็นกลุ่มพลังกลุ่มใหม่โดยการใช้อำนาจเงินซื้อเสียงและเข้าสู่ตำแหน่งการเมือง ใช้กระบวนการทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการทำธุรกิจ มีลักษณะเป็นธุรกิจการเมือง ซึ่งนำไปสู่อำนาจการเมืองที่มาจากอำนาจเศรษฐกิจหรือธนาธิปไตย กระบวนการใช้อำนาจการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการค้าได้นำไปสู่ระบบบวณิชาธิปไตย

⁵⁰ จารุพงศ์ พลเดช, อ้างแล้ว.

⁵¹ สงคราม กอสุทธีธีรกุล, การพัฒนาท้องที่ในหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน, (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 100.

⁵² ลิจิต ธีรเวคิน, ประชาธิปไตยครั้งโบ : การเมืองไทยในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ, (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา วปอ. รุ่นที่ 2, 2533).

โดย ทำให้อำนาจการต่อรองของนักธุรกิจมีมาก และมีบทบาทสูงในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งข้อกล่าวหาเรื่องฉ้อราษฎร์บังหลวงอันเกิดจากพยายามฉกฉวย

สมชัย รักวิจิตร⁵³ ได้ศึกษาผู้นำจาก 9 หมู่บ้าน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างลักษณะความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าใจขีดความสามารถของผู้นำในหมู่บ้านในการพิจารณาตัดสินใจหรือดำเนินการต่างๆ ในหมู่บ้านและทำการศึกษาคำนิยมแนวความคิดทางการเมืองผู้นำเหล่านี้ ผลการศึกษาของสมชัย สอดคล้องกับสมมติฐานในการศึกษาโครงสร้างอำนาจและชนชั้นนำเพราะการใช้เทคนิคที่ดี คำนึงการกำหนดตัวผู้นำในหมู่บ้านจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญจำนวนตำแหน่งต่างๆ การศึกษาและความมั่งคั่ง สมชัยพบว่าผู้มีรายได้น้อยหรือมีฐานะอันจะกินได้รับการสนับสนุนให้เข้ามามีบทบาทผู้นำ "บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงมักจะมีโอกาสเป็นผู้มีชื่อเสียง และมีอิทธิพลมากกว่าคนในหมู่บ้าน"

เจนศักดิ์ ภูมิบริรักษ์⁵⁴ ศึกษาเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ของนักการเมืองท้องถิ่น พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่มีอาชีพเจ้าของกิจการส่วนตัวและมีพฤติกรรมการใช้อำนาจผิดประเภทและแสวงหาผลประโยชน์มากกว่านักการเมืองท้องถิ่นอาชีพอื่น การบริหารงานบุคคลมีการใช้อำนาจผิดประเภทและแสวงหาผลประโยชน์มากที่สุด รองลงมาเท่ากัน ได้แก่การบริหารงานคลังและการบริหารงานทั่วไป

ประกาศศักดิ์ ธานินพงศ์⁵⁵ ได้ศึกษาเรื่องนักธุรกิจกับการเมือง พบว่า ในปัจจุบันมีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักธุรกิจได้เพิ่มมากขึ้น โดยดูได้จากอัตราร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมืองปัจจุบันสูงมาก มีผู้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่น้อย และส่วนมากต้องการเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองไว้ นอกจากนั้นอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจได้เพิ่มมากขึ้นทุกที

⁵³ สมชัย รักวิจิตร, ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่างไทย-สหรัฐ, 2514).

⁵⁴ เจนศักดิ์ ภูมิบริรักษ์, อำนาจและผลประโยชน์ของนักการเมืองท้องถิ่น, (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534).

⁵⁵ ประกาศศักดิ์ ธานินพงศ์, นักธุรกิจกับการเมือง : การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง, (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528).

การศึกษาของลิขิต ชีรเวคิน, สมชัย รักวิจิตร, เจนศักดิ์ ภูมิบริรักษ์ และ ประกาศศักดิ์ ธานินพงศ์ ต่างก็พบว่าอำนาจธุรกิจหรือนักธุรกิจได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจการเมือง ซึ่งสามารถใช้เป็นพื้นฐานหรืออ้างอิงในการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ได้เพราะการศึกษาของทั้ง 4 คนข้างต้นมีระดับที่กว้างกว่าการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นี้และการที่เกิดผลกระทบต่อระบบใหญ่ก็ย่อมที่จะกระทบต่อระบบย่อยด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่ยกมานั้นแม้ว่าจะไม่ตรงกับเรื่องที่จะศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์มากนัก แต่ก็สามารถใช้เป็นพื้นฐานอ้างอิง หรือเป็นแบบในการศึกษาวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ในเรื่องบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเป็นนายหน้าอำนาจธุรกิจที่ดิน ที่ซึ่งได้ทำการศึกษาเฉพาะกรณีตำบลออนกลาง ถึงอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ได้มากพอสมควร